

Dokumentation

Seminarium för informatörer/kommunikatörer i Västerås 8 mars 2011

1. Välkomsthälsning

Atro Pajuvirta, informatör i Västerås stad, inleder dagen med att hälsa deltagarna hjärtligt välkomna. Syftet med seminariet är att informatörer/kommunikatörer i kommuner och landsting ska få träffas och diskutera samt informeras i frågor som är relevanta för arbetet med lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Det är Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget som bjuder in till seminariet och Västerås stad står som värd för dagen.

2. Presentationsrunda

Samtliga deltagare presenterar sig (se bilagd deltagarförteckning).

3. Årsrapport till regeringen

Ann-Marie Algemo (Länsstyrelsen) och Aina Negga (Sametinget) presenterar bakgrunden till minoritetspolitiken samt myndigheternas gemensamma slutrapport över förra årets minoritetsarbete. Rapporten överlämnades till integrationsminister Erik Ullenhag i Sundsvall den 23 februari 2011.

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk trädde i kraft den 1 januari 2010. Lagen innehåller dels ett grundskydd som gäller i hela landet och för samtliga fem nationella minoriteter och dels ett utökat skydd för samiska, finska och meänkieli i förvaltningsområden och hos vissa myndigheter.

Från den 1 januari 2010 gäller också en minoritetspolitisk strategi och målen för denna är att säkerställa en bättre efterlevnad av de minoritetskonventioner som Sverige har ratificerat samt uppföljning av de åtgärder som vidtagits, motverka diskriminering och utsatthet av de nationella minoriteterna, stärka minoriteternas egenmakt och inflytande samt främja bevarandet av de nationella minoritetsspråken.

För att förverkliga minoritetspolitiken har regeringen avsatt 80 miljoner kronor år 2010 och 85 miljoner för 2011 varav drygt 50 miljoner går till kommuner och landsting i förvaltningsområdena för samiska, finska och meänkieli. Dessutom går knappt 5 miljoner till riksorganisationer som företräder nationella minoriteter.

Från den 1 januari 2010 fick Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget ett gemensamt uppföljnings- och samordningsansvar för minoritetspolitiken. Myndigheterna ska genom rådgivning och information stödja förvaltningsmyndigheters implementering av lagen och årligen rapportera till regeringen om resultatet. Länsstyrelsen och Sametinget betalar ut statsbidrag till förvaltningsområdena.

Enligt Länsstyrelsens och Sametingets regleringsbrev för 2010 ska myndigheterna redovisa hur statsbidraget har använts och bedöma fortsatta behov av medel, redovisa hur myndigheter följt lagen och vilka stödjande och samordnande insatser som genomförts och redovisa kunskapshöjande insatser och behov av ytterligare insatser. Utifrån redovisningen ska myndigheterna årligen åiterrapportera uppdragen i en gemensam rapport till regeringen. Första rapporten överlämnades alltså till regeringen den 23 februari 2011.

Landsting och regioner som ingår i förvaltningsområdena för finska, meänkieli och samiska är Stockholm, Uppsala, Sörmland, Västmanland, Västra Götaland, Norrbotten, Västerbotten, Jämtland och Dalarna. Från 2011 har också landstinget Gävleborg tillkommit.

Regeringen har dessutom beslutat att elva statliga myndigheter under en treårsperiod ska följa upp och analysera sina insatser utifrån de minoritetspolitiska målen. Dessa är Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen, Statens folkhälsoinstitut, Statens skolverk, Statens skolinspektion, Högskoleverket, Lantmäteriet, Diskrimineringsombudsmannen, Ungdomsstyrelsen, Valmyndigheten och Statens kulturråd.

Statsbidraget till riksorganisationer som företräder nationella minoriteter fördelades för 2010 till Sverigefinländarnas delegation, Sverigefinska Riksförbundet, Svenska Tornedalingars Riksförbund (STR-T), Riksförbundet Romer i Europa och Judiska Centralförbundet. Sametinget fördelar medel till den samiska minoriteten.

Etableringen av Samiskt språkcentrum påbörjades 2010. De har arbetat med kartläggning, behov och språkrevitalisering och de samarbetar med andra samiska institutioner och organisationer.

Sameskolstyrelsen har under 2010 tilldelats en miljon kronor för utökning av integrerad samisk undervisning i grundskolan. Medlen ska gå till undervisning i samiska och duoddje (sameslöjd). Verksamheten är ett viktigt komplement till sameskolan. De har avtal med tio kommuner.

Erfarenheter som kan dras utifrån 2010 års minoritetsarbete är att många förvaltningsmyndigheter, särskilt landstingen, har kommit igång väldigt sent med sina insatser. En av orsakerna är att 2010 var ett valår och de förändringar som uppstod i och med detta. I anslutning till att Länsstyrelsen och Sametinget betalade ut statsbidrag till kommuner och landsting underströks vikten av samråd med de nationella minoriteterna, kartläggning av språkkompetens hos personalen samt behovsinventering hos de nationella minoriteterna. Det har dock visat sig att några kommuner och flera landsting ännu inte inlett samråd och åtskilliga kommuner och landsting ännu inte kartlagt de nationella minoriteternas behov av stöd. Kommunerna och landsting har använt endast en mindre del av det statsbidrag som delats ut med undantag för de kommuner och landsting som sedan 2000 ingått i förvaltningsområdena. Generellt har ingen förvaltningsmyndighet arbetat med lagens bestämmelser om grundskydd för samtliga fem nationella minoriteter.

De framgångsfaktorer som Länsstyrelsen och Sametinget kan se utifrån 2010 års arbete är att verksamheten kräver tydliga mål och en klar förankring i både den politiska och verksamhetsmässiga ledningen, att en samordnande funktion för minoritetsverksamheten finns och förekomsten av fungerande samråd med lokala företrädare för berörd nationella minoritet

Framgångsfaktorer för de elva statliga myndigheterna som fått specifika uppdrag är en stark koppling till särskilda regeringsuppdrag, att få igång samråd och kartläggningar av varje nationell minoritets specifika behov kopplat till respektive myndighets verksamhet på de myndigheter där detta saknas, att myndigheterna utser ansvariga i ledningsfunktion och att det finns tydliga beslutsmandat och att myndigheterna fortsätter arbetet med att sprida kunskap om lagen både internt och externt

Länsstyrelsen har också ett tillfälligt romskt uppdrag. Här har vi i slutrapporten pekat på att det fortfarande finns ett stort behov av stöd till kommuner och enskilda, vikten av att detta stöd fortsätter under 2011 och att den framtida verksamheten är beroende av beslut om förslagen i betänkandet Romers rätt från Delegationen för romska frågor.

4. Intranätet på minoritet.se

Nils Gustav Labba (Sametinget) informerar om www.minoritet.se som varit i drift sedan den 1 januari 2010. Hemsidan ska underlätta utvidgningen av förvaltningsområden, det ska vara lätt att hitta dokument och vara ett forum för erfarenhetsutbyte. Sidan producerar fyra aktuella reportage i månaden och innehåller också renodlad myndighetsinformation samt basmaterial om de nationella minoriteterna. Den uppdateras dagligen genom omvärldsbevakning. Det vore önskvärt att sidan översätts till de nationella minoritetsspråken men det finns inte resurser för det i dagsläget.

En informationsplattform, ett intranät, har utvecklats för handläggare inom kommuner, landsting och myndigheter samt representanter för riksorganisationer som företräder nationella minoriteter. Intranätet nås via www.minoritet.se och det kräver inloggningsuppgifter. Så snart all information lagts in kommer Sametinget att gå ut med information om administratörsinlogg och en användarmanual vilket förmodligen kommer under april. Intranätet består av ett diskussionsforum, dokumentarkiv, kontaktsida, bildarkiv och ett kalendarium. Vi hoppas att intranätet ska användas flitigt för erfarenhetsutbyte.

Hemsidan och intranätet har en heltidsanställd webbredaktör Malin Andersson Junkka.

5. Flerspråkighet på webben

Rickard Domeij är språkvårdare på Språkrådet. Myndigheten ansvarar för uppföljningen av språklagen, vilken har kopplingar till lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Språklagen reglerar att minoritetsspråken ska främjas och skyddas.

Rickard har skrivit en rapport om tillgänglighet och flerspråkighet på webben och Språkrådet har gett ut riktlinjer och vägledning för flerspråkig webbinformation. I Sverige talas mellan 150 och 200 modersmål och behoven är många. Under 2000-talet har språkpolitiken vuxit fram. År 2000 erkändes de fem nationella minoritetsspråken, 2005 utkom de språkpolitiska målen som bland annat innebar att svenska är huvudspråk och att alla har rätt till språk, 2009 trädde språklagen i kraft och ett år senare lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Språklagen reglerar att svenska är språket i offentlig verksamhet. Det ska vara vårdat, enkelt och begripligt och myndigheter har ansvar för den egna terminologin. Från 2000 har dessutom nationella minoriteter rätt att kommunicera med myndigheter på minoritetsspråk inom förvaltningsområden. Teckenspråk har motsvarande rättigheter. Förutom detta så har myndigheter skyldighet att ge information och service på andra språk efter behov.

De senaste åren har visat att Internet har blivit den viktigaste kanalen för information och kommunikation. Detta öppnar upp för nya möjligheter att kommunicera men ställer också höga krav. För att motverka en digital klyfta hos läsare måste informationen

göras tillgänglig för alla och därför har Språkrådet gett ut riktlinjer för tillgänglighet och flerspråkig information på webben. Dessa riktlinjer finns att läsa på Språkrådets hemsida www.sprakradet.se

Vid genomgång av hemsidor kan konstateras att information på de nationella minoritetsspråken är bristfällig. Språkrådet ger följande vägledning för flerspråkig webbinformation:

- se till att all information och service finns på begriplig svenska
- se till att det finns information på de nationella minoritetsspråken och på svenskt teckenspråk
- se till att det finns information på andra språk efter behov
- se till att översättningarna håller god kvalitet
- anpassa webbplatsen till standarder och tekniska krav på tillgänglighet
- använd hjälpmedel för att göra webbplatsen mer tillgänglig

På Språkrådets hemsida går också att ladda ner rapporten *En språkpolitik för internet*.

För de flesta nationella minoritetsspråken finns varken auktoriserade översättare eller tolkar och detta är ett stort problem. Auktorisationen görs av Kammarkollegiet och det är dit man vänder sig för information om vilka som finns.

6. Översättning av blanketter

Per Wilén arbetar på SKL Kommentus Media AB som till stora delar ägs av SKL. Bolaget erbjuder e-tjänster, böcker, blanketter och specialprodukter anpassade till kommuner, landsting och regioner. I dagsläget finns ca 250 e-formulär inom olika områden. Kommentus har erfarenhet av tvåspråkiga e-formulär (svenska och engelska) och har nu från SKL även fått förfrågan om de kan ta fram e-formulär på nationella minoritetsspråk. E-formulär på minoritetsspråken ger enskilda medborgare tillgång till formulär för att kunna utföra olika ansökningar och anmälningar till sin kommun på sitt eget språk. Kommentus står för e-formulärens konstruktion, översättning, uppdatering och drift. Kommuner abonnerar på e-formulären och de kan även läggas ut på kommuners egna hemsidor. Blanketterna ska i första hand vara generella för hela landet.

Kommentus kommer att upphandla översättningstjänsterna men kan inte riktigt svara på hur översättningarna ska kunna kvalitetsgranskas. Här krävs en dialog med kunderna.

Kommentus har skickat ut en enkät till kommuner och landsting inom förvaltningsområdena och frågat utifrån tio blanketter vilka som skulle vara mest intressanta att översätta till finska, meänkieli och samiska (nord-, syd-, och lulesamiska). Kommentus ställer villkor att minst 20 kommuner är intresserade av tjänsten. I erbjudandet ingår tillgång till blanketterna (med kommunlogga m.m.) på minoritetsspråken och kostnaden är dels en startavgift på 12 500 kr och dels en årlig avgift på 3000 – 16 000 kr beroende på kommunstorlek.

I dagsläget har inte tillräckligt många svar inkommit på Kommentus enkät och representanter för kommunerna menar att urvalet av blanketter varit ett problem och att det helt saknas blanketter för äldreomsorgen.

7. Minoritetspolitikens vakhundar

Niki Bergman är journalist på SR Sisuradio. SR Sisuradio bevakar minoritetspolitiken (finska och meänkieli) generellt och specifikt förskola, skola och äldreomsorg. Sisuradio vänder sig framförallt till minoritetsbefolkningen. Sveriges Radio erbjuder även Sameradio och SR International (romani chib och nio andra språk). SVT har finska och samiska sändningar genom Uutiset och Oddasat.

RUAB genomför kontinuerliga mätningar av radiolyssnandet i landet, vilket innebär att samtliga kanaler/stationer undersöks under 280 dagar per år, dvs under 40 veckor. Enligt en undersökning genomförd år 2006 hade Sisuradio 5,2 % lyssnare.

Sveriges Radio Sisuradio har ca 50 medarbetare från Malmö i söder till Pajala i norr. Hälften av dessa finns i Stockholm. De har digitala sändningar måndag till fredag mellan kl. 06-22 och lördag och söndag mellan 07-22.

Sisuradio ska utifrån sitt public service-uppdrag kritiskt granska, fråga och analysera, ge samhällsinformation (t.ex. minoritetsrättigheter) och lyfta glömda frågor på agendan (t.ex. modersmålsläraryrket). Detta ska ske för minoriteten på minoritetsspråket, för minoriteten på majoritetsspråket och om minoriteten på majoritetsspråket. Utmaningarna är bl.a. målgruppen som har olika bakgrund och intresseområden. En annan utmaning är informationsplikten och svårigheter att nå ut.

Sisuradio har gjort en mängd kartläggningar. I april 2010 undersöktes språkkunskapen hos förvaltningskommunernas telefonväxlar, förskola och äldreboende och i januari 2011 genomfördes en kartläggning av översättningar på förvaltningskommunernas hemsidor och deras rapporter till Sametinget och Länsstyrelsen. Sameradion har också genomfört kartläggningar över tolkhjälp, förskola, äldreboenden och förvaltningskommunernas statsbidrag.

Radio har en språkstatushöjande funktion. Speciellt på webben är klarspråk viktigt. Kommunikation och information, framförallt i skriftlig form, är ju även kommunernas och landstingens ansvar. Språket och översättningar måste vara korrekt och förståeligt.

8. Språkrevitalisering

Kaisa Syrjanen Schaal informerar om att situationen för de olika minoritetsspråken i Sverige är väldigt olika. För t.ex. samiskans del är en del varieteter väldigt hotade. När individer byter ut sitt minoritetsspråk till förmån för majoritetsspråket riskerar minoritetsspråket att tappa mark, en språkbytesprocess inträffar och minoritetsspråket förlorar stegvis funktioner, talare och uttrycksmedel. För att rädda ett hotat språk krävs parallella statushöjande, revitaliserande och synliggörande insatser.

Faktorer på samhälls-, grupp- och individnivå påverkar minoritetsspråkens fortlevnad. På samhällsnivå är det t.ex. faktorer som politiska förhållanden, majoritetssamhällets ideologi, språklagstiftning, implementering av minoritetspolitiken, ekonomiska faktorer, sociokulturella normer, utbildning. Exempel på faktorer på grupp- och individnivå är demografi, språkförhållanden, heterogenitet/homogenitet, näringar, typ av etnicitet, intern organisation, institutioner, medier, kulturyttringar och på individnivå spelar faktorer som språkval och socialisation in.

För att kunna revitalisera ett minoritetsspråk krävs en mobilisering som är tillräckligt stark. Gruppens egen vilja att språket ska överleva och utvecklas är avgörande, det är ingen annan som kan göra det reella arbetet. I första hand måste antalet förstaspråkstalare och aktiva talare öka. Utmaningarna i revitaliseringsarbetet är t.ex. attityder, språkpoliser och att vilja och våga vara med! Mycket kan göras genom ökad medvetenhet.

Statsbidraget som utbetalas till kommuner och landsting med anledning av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk kan med fördel användas till olika revitaliseringsinsatser. Förutsättningen är dock att de föregås av samråd och kartläggning tillsammans med de nationella minoriteterna. Institutet för språk och folkminnen delar ut medel till insatser för språkrevitalisering. De samiska språkcentrena har utarbetat modeller för revitalisering som andra språkgrupper kan

använda sig av. Medel kan också användas från ordinarie föreningsverksamhet. När det gäller barn och unga kan medel även sökas från Allmänna arvsfonden.

Kaisa avslutar med att påminna om vikten av samråd med de nationella minoriteterna!

Leena Huss talar utifrån den enskilda språkanvändaren. Minoritetsspråken är en del av vårt gemensamma kulturarv och att behålla och använda sitt modersmål är en rättighet i Sverige.

Det finns olika definitioner av begreppet modersmål - ursprung (det språk jag lärde mig först), kompetens (det språk jag kan bäst), funktion (det språk som jag använder mest) och identitet (det språk som jag ser som mitt eget och det språk som andra förknippar mig med). Den sista identitetsaspekten är viktig.

Begreppet flerspråkighet används synonymt med tvåspråkighet. Det är i princip samma mekanismer men omfattar fler än två språk. Det finns olika definitionen på flerspråkighet - ursprung (har lärt mig flera språk från början), kompetens (kan använda flera språk lika bra eller har åtminstone lite kompetens i flera språk), funktion (använder flera språk i dagliga livet) och identitet (ser sig själv som flerspråkig och/eller betraktas av andra som flerspråkig).

Långt mer än hälften av världens befolkning växer upp med mer än ett språk och vi kan behärska språken på olika nivåer alltifrån känna igen en del ord till att kunna använda språket i alla situationer både muntligt och skriftligt.

Det är viktigt att betona att ALL språkkunskap är bra. Att väcka barns intresse för språk och ge dem möjlighet att lära sig mer är viktigt.

Exempel på fördelar med flerspråkighet - gynnar kreativitet, ökar språklig medvetenhet, vidgar vyer, motverkar fördomar, berikar socialt och utgör intellektuellt kapital som blir alltmer efterfrågat.

Läs mer på t.ex. Tema modersmål (www.modersmal.skolverket.se). Exempel på metoder som är beprövade är språkbo, språkbad, mästare – lärling och språkkompis.

Bilaga: deltagarförteckning